

értékelhető, gazdag leletanyagot szolgáltatott. A jelentős mennyiségű kerámia mellett a házak hamus feltöltődésében vas háztartási eszközök, csontfésűk és félkész, faragott csontlemezek kerültek elő.

Az avar kor régészeti emlékei adják a lelőhely leletanyagának túlnyomó többségét. A D-i homokháton kettő földbe mélyített épület, több tárológödör és egy kút jelzik, hogy a nyomvonal DK-i peremén indulhat egy nagyobb avar település. Az épületek és a gödrök leletanyaga nem nevezhető kiemelkedőnek, ugyanakkor a kút bontása során 4,5 és 4,9 m-es relatív mélységben sikerült a kút csapolt szerkezetű bélésének az alsó kettő deszkasorát és az elsőként lerakott deszkákat támasztó karókat kibontani és megfelelően dokumentálni. A kút betöltésének alsó harmadában a famaradványokon kívül leletanyag nem került elő, a bélés DNy-i sarkában megfigyelhető töredezettség és a befolyt homok helyzete alapján feltételezhető, hogy a kút gyorsan eliszaposodott, vagyis rövid idő alatt felhagytak a használatával. Az avar település DK-i irányba a nyomvonal jelenlegi határán kívül is folytatódik.

Az avar korszak leletanyaga intenzíven az É-i homokháton jelentkezett, ahol egy nagy sírszámú temető 151 temetkezése esett a nyomvonalba. A sírok ÉNy-DK-i tájolásúak, a temető középső részén kimondottan nagyméretű, 1,5×3,5 m alapterületű 0,8–1,5 m relatív mélységű sírgödrök láttak napvilágot. A nagyméretű sírokban is ugyanazt a nyújtott vázas, koporsót használó rítust lehetett megfigyelni, mint a megszokott, kisméretű sírgödrök esetében. Az övkészlettel eltemetett halottak többsége a fent említett nagyméretű sírokból került elő. Egyetlen lemezes övkészlettel rendelkező vázat találtunk, az összes többi az öntött technikával készített griffes vagy indás készleteket hordozta. A griffel és indával díszített övveretek mellett nagyszámú tarsolykorongot találtunk, melyek között az áttört geometrikus motívummal díszített darabok a leggyakoribbak, de szerepelnek közöttük madár- vagy griff-fejes példányok is. A csüngők és a fülbevalók között meg kell említeni egy kisméretű csüngőt, melynek áttört díszítése egy embert mintáz. A temetkezések között négy sírban találtunk lovat, melyek mindegyikénél előkerültek a vas lószerszámok és csatok, de csupán egy ló szerszámzatának a szíjait díszítették indadíszes bronzveretekkel. A kerámia, mint melléklet nem jellemző a sírokra, csupán a temető D-i peremén kibontott sírokban találtunk egy-egy fazekat. Összességében jellemző a temetőre, hogy a D-i és a középső harmadában előkerült sírok bolygatatlan állapotuk miatt gazdagabb mellékletekkel láttak napvilágot, mint a temető É-i harmadában kibontott, szinte kivétel nélkül kirabolt sírok, melyekben még a vascsat vagy a vaskés is ritkaságnak számított. A temető ÉNy-i irányba a nyomvonal jelenlegi határán kívül is folytatódik.

Munkatársak: Szilágyi Márton és György László régészek; Diriczi Zsombor, Fejér Eszter, Hullám Dénes, Király Ágnes, Kondé Zsófia, Krausz Dávid, Kurunczi

Mónika, Lamm Flóra, Novák Mariann, Tóth Farkas Márton régészhallgatók; Bacskai István fémkeresőműszeres technikus.

VÁCZI GÁBOR

556. Tiszabura, Ledence

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, R, B, Szk, Sza, Ge, A Az ELTE Régészettudományi Intézetének Ős- és Koratörténeti Tanszéke 2009-ben megelőző régészeti feltárásokat végzett a nagykunági szükséggtározó építéséhez kapcsolódóan.

Ledence I. (KÖH 56131): Összesen 23 263 m² felületen 452 objektumot tártunk fel, melyek jelenségeit 587 stratigráfiai egységbe tagoltuk. A több korszak településeit magába foglaló lelőhely a Tisza egykori árteréből egyes időszakokban első állandó szárazulatként kiemelkedő sík területen húzódik. Ennek É-i és Ny-i része a folyó egykori löszös magaspártja, mely megtelepedés szempontjából különösen kedvező volt minden régészeti időszakban. A feltárt szelvény DNy-i sarka az egykori magaspárt teteje, ill. É-i felfutása; ennek megfelelően a terep ezekben az irányokban enyhén emelkedik, és a régészeti jelenségek sűrűsége is jelentősen megnövekedett. A régészeti munkálatok első ütemében elvégeztük a lelőhelyek nyomvonalba eső szakaszának fémkereső műszeres átvizsgálását.

A legkorábbi megtelepedést a 2. lelőhelyen is megfigyelt *szakálháti jellegű* település jelenti. Súlypontja – a terepviszonyoknak megfelelően – az 1. lh. DNy-i sarkában helyezkedik el, objektumai a teljes DNy-i negyedben szóródtak. Három nagyméretű, hatalmas mennyiségű kerámiát szolgáltató gödörkomplexum és 10 kisebb gödör sorolható ebbe az időszakba. Ezeknek az objektumoknak az anyagából számos arcos edény töredéke is előkerült. A nagyobb gödrök széleiben összesen 7 zsugorított temetkezést tártunk fel; önálló sírgödörben nyugvó, gazdagabb halottat egy esetben figyeltünk meg.

A DK felől, a 2. lelőhelyről áthúzódó intenzív *tiszai kultúra* településének nagyméretű gödörkomplexumai és épületei a teljes szelvényt fedték. Ennek a korszaknak a jelenségei a feltárt terület É-i végén ritkábban jelentkeztek, majd a terep enyhe lejtésével elfogytak. A 12 nagyméretű agyagnyerő gödör között összesen nyolc felszíni, cölöpszerkezetes épület – lakóház – alapjait sikerült rögzítenünk. A házak előtt laza csoportokban mintegy 15 egykorú temetkezést tártunk fel. A gazdagabb sírok mellékletei között étel- vagy italmellékletet tartalmazó, gazdagon díszített, festett edények, valamint a halottak derekát kerítő mészkögyöngyök is előfordultak.

A harmadik régészeti korszakot a *tiszapolgári kultúra* mintegy 12 sírból álló temetője jelentette. A rézkori sírok igen szerencsésen, a 297. sz. bronzkori árok egyik bejárási részében maradtak meg. A sírok magasan, a humuszban helyezkedtek el. A kis, ovális sírgödrökben, oldalukra zsugorítva elhelyezett halottakat eszközeikkel, kőké-

sükkal valamint gazdag edény- és állatcsontmelléklettel együtt temették el.

A *bodrogkeresztúri kultúra* egyetlen régészeti objektuma egyben a lelőhely legkülönösebb, minden tekintetben egyedülálló jelensége is. A kerek gödörbe temetett halott teste alatt síklók csontvázai kerültek elő, arca elé, a gödör szélébe egy nyúl teljes váza és egy edény került. A halott háta mögé két nagy fazekat helyeztek el.

A szórványos jelenségek közé sorolhatók a kései *rézkori bolerázi csoport* két kisebb gödre, ill. a *korai bronzkori Makó-kultúra* néhány jellegzetes díszítésű, késő bronzkori objektumokból előkerült edénytöredéke és egy kútja is.

A szelvény teljes területén előkerültek a *halomsíros kultúra* és a *Gáva-kultúra* időszakának az árkai.

A szelvény É-i végében egy kisebb, tanyacsoport jellegű *szkíta* telepítést tártunk fel. Összesen négy félig földbe mélyített ház, kb. 15 gödör és egy temetkezés sorolhatók ebbe az időszakba.

A szelvény D-i harmadában egy *szarmata* település szórványos gödrei is előkerültek.

A feltárt terület DNy-i negyedében, laza csoportban összesen 8 *gepida* temetkezést tártunk fel. A legtöbb sírba vas övcsatok és csontfésűk, egy esetben pedig egy kard képezte a mellékletet. Néhány itt eltemetett halott koponyája erőteljesen torzított volt.

A szelvény közepén egyetlen magányos, a *korai avar korra* keltezhető temetkezést, a szelvény É-i harmadában pedig egy *kései avar* házat tártunk fel.

Ledence II. (KÖH 56133): Összesen 10 551 m²-en 186 objektumot bontottunk ki, melyek jelenségeit 217 stratigráfiai egységbe tagoltuk. A lelőhely a Tisza egykori árteréből állandó szárazulatként kiemelkedő sík területen húzódik és szoros kapcsolatban áll a tőle csak egy faszegélyezte úttal elválasztott 1. lelőhellyel. Az átkutatott terület É-i és Ny-i része a folyó egykori löszös magaspártja. A 2. lelőhely feltárt szelvényének ÉNy-i sarka és ÉK-i-középső szélé egy-egy löszhát felfutása; az emelkedő terepen a régészeti jelenségek nagymértékű sűrűsödését figyeltük meg.

A területen a legkorábbi megtelepedést a *középső neolitikus alföldi vonaldíszes kultúra* jelenti. A szelvény D-i szélének közepén egyetlen, igen szép kerámiaanyagot szolgáltató nagyobb gödröt tártunk fel. Ennél valamivel fiatalabb lehet a szintén AVK jegyeket mutató, de kevert jellegű – AVK, esztári és bükki jegyeket is hordozó – csoportjának megtelepedése. E kis, foltszerű megtelepedés igen halvány betöltésű objektumai a szelvény ÉNy-i sarkában, egy csekély magaslaton csoportosultak. Közülük is kiemelkedik az egyetlen megfigyelt temetkezés, melyben a halott fejét okkerrel fedték, fölé pedig a sírgödör betöltésekor kis, széttört, különösen mives edénykében utólagos áldozatot helyeztek.

A *szakálháti kultúra* intenzív megtelepedésének nyomát, mintegy 20 közepes és kisméretű, igen szép festett kerámiát szolgáltató gödröt tártunk fel. Ezek mellett előkerült még egy különleges temetkezés is:

a halottat önálló sírgödörbe helyezték, fejét és kezét okkerral vörösre festették, a sír földjébe utólag pedig – áldozatként – finom kidolgozású, szép edény töredékeket szórtak el. A szakálháti település folytatódott az 1. lelőhelyen nyitott szelvényben.

A lelőhely régészeti szempontból legmeghatározóbb korszakát a *kései neolitikus tiszai kultúra* jelenti. A nagy kiterjedésű, több hektáros, homogén szerkezetű, falusias, vízparti település objektumai a 2. szelvényben az ÉK-i-középső rész magaslatán sűrűsödtek. A kultúra felszíni, cölöpszerkezetes házainak nyomát e szelvényben nem sikerült rögzítenünk, ám több nagy kiterjedésű, 3–500 m²-es anyagnyerő gödör utalt egykori jelenlétükre. Ezek egyikéből kis, lapos idoltöredék került elő. A településen 4 sírt is feltártunk.

A *rézkori bolerázi csoport* kis telepét, néhány kisebb gödör mellett egy igen nagyméretű, hatalmas mennyiségű állatcsontot szolgáltató gödörkomplexumot sikerült kibontanunk.

A preGáva periódusba és a *Gáva-kultúra* időszakába sorolható 44 késő bronzkori objektum szintén az ÉNy-i negyed magasabban fekvő területeire koncentrált. A Gáva-kultúra időszakára keltezhető a lelőhely legkülönösebb jelensége: két, egybenyitott, kerek tárológödörben legalább 6, az oszlás különböző állapotokban eltemetett felnőtt jórészt összedobált vázát tártuk fel. A sekélyebb gödörben egy halott csontváza még nagyjából anatómia rendben helyezkedett el, a másik öt koponyája a hozzá tartozó vázrészek nélkül, egymás mellett, a mélyebb gödör alján feküdt. A többi emberi csont elrendezésében csupán annyi rendszeresség volt megfigyelhető, hogy a halottak egyes testrészeit még az oszlás folyamán, nem teljesen „váztisztá” állapotban földelték el.

Egy 2–3. századi *szarmata* település széléhez kapcsolódó objektumcsoport méhkas alakú tárológödreit és két kerámiaalapozású sütőkemencéjét is sikerült dokumentálnunk. A gépi humuszolás során végzett fémkereső műszeres kutatás során a felső, bolygatott talajrétegből egy a korszakhoz kapcsolható, római gyártmányú rozszesztükör került elő.

Munkatársak: Masek Zsófia régész, Bittner Bettina, Faragó Norbert, Kalli András, Paár Ferenc, Soós Eszter régészhallgatók, Bacskai István fémkereső műszeres technikus.

FÜZESI ANDRÁS – SEBŐK KATALIN

557. Tiszabura-Pusztataskony, Taksony-telek II. (KÖH 56141)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) R, Sza

2009 nyarán elvégeztük a lelőhely teljes feltárását. Az előzetesen meghatározott 19951 m²-es terület 355 m² kivételével lelőhelynek bizonyult.

Feltártunk 16 szarmata sírt, 263 szarmata településhez köthető objektumot, 37 rézkori gödröt. Találtunk 1 újkori objektumot, valamint 19 objektumról a feltárás során kiderült, hogy annak ellenére, hogy voltak bennük